

BILDANDET AV NATURRESERVATET SÄTERDALEN I SÄTERS KOMMUN MM.

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808) förklarar Länsstyrelsen det område som markerats på bifogad beslutskarta, bilaga 1, som naturreservat.

För att trygga ändamålet med naturreservatet förordnar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter skall gälla beträffande naturreservatet.

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer Länsstyrelsen skötselplanen för reservatets långsiktiga vård, bilaga 4. Naturvårdsförvaltare skall vara Länsstyrelsen i Dalarnas län

Det beslut som meddelades 1969-01-10 enligt 19 § naturvårdslagen skall upphöra att gälla för det område som markerats på bifogad karta, bilaga 2 och ersättas av det nya reservatsbeslutet vid samma tidpunkt som detta vinner laga kraft.

SYFTE

Syftet med naturreservatet ska vara att

- **bevara biologisk mångfald**
Säterdalens lövskogsdominerade ravinsystem med sin naturliga dynamik har stor variationsrikedom både vad gäller livsmiljöer och arter. Områdets flora och fauna är artrikt med bl.a. flera rödlistade* arter.
- **vårda och bevara värdefulla naturmiljöer**
Området utgör en geologiskt intressant formation, vilken har stor betydelse för kännedomen om geologiska processer och landskapsformer. Åker, ängs- och betesmarker i och närmast ravinsystemet ger Säterdalen stort värde för landskapsbilden.
- **tillgodose behov av områden för friluftslivet**
Säterdalen är ett naturskönt och mycket välbesökt område. Det har en viktig funktion för kringboende och turistnäringen som tätortsnära rekreationsområde med ledsystem i ravinskogen.

Syftet ska nås genom att:

- värdefull lövskog skyddas mot skogsbruk och andra verksamheter som kan äventyra de livsmiljöer samt växt och djursamhällen som är knutna till lövskogen.
- planterade barrskogar ska avvecklas och ersättas med naturligt uppkomna skogar
- ängs- och betesmarker i ravinsystemet brukas och vårdas
- igenväxande ängs- och betesmarker restaureras och hävdas
- anordningar för friluftslivet förstärks och utvecklas

Vid restaurering och utökning av hävdad mark, kan dessa åtgärder stå i konflikt med varandra varför avvägningar och uppföljningar måste göras i aktuella fall.

RESERVATSFÖRESKRIFTER

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet

Utöver vad som för övrigt gäller är det förbjudet att

- 1 tippa schaktnassor, halm och andra restprodukter från jordbruksverksamhet
- 2 uppföra mast eller anlägga mark- eller luftledning
- 3 anordna upplag
- 4 bedriva täktverksamhet
- 5 avverka eller utföra annan skogsvårdande åtgärd med följande undantag:
 - Vid restaurering och förbättring av betesmark kan avverkning ske utan att länsstyrelsen kontaktas. Detta gäller för skötselområde fyra enligt skötselplanen.
 - Vid utökning eller anläggande av betesmark krävs samråd med Länsstyrelsen för avverkning. Detta gäller för skötselområde fem enligt skötselplanen.
 - Avverkning får ske närmast ravinkanten för att undvika skuggning av jordbruksmark eller tomtmark. Avverkningen får då endast ske inom ett avstånd av 5 meter från åkerkanten om inte annat särskilt avtalats.
 - Avverkning av gran får ske efter samråd med Länsstyrelsen.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

- 6 uppföra ny byggnad eller anläggning
- 7 utföra schakt- och grävningsarbeten
- 8 anlägga eller röja för väg
- 9 anlägga fleråriga energigrödor

Punkten A5 innebär att bestämmelserna i 29 § andra stycket skogsvårdslagen samt skogsstyrelsens föreskrifter om bekämpning av skadeinsekter och tillvaratagande av skadad skog ej ska gälla inom naturreservatet. Uppkommer insektsskador på skog i anslutning till naturreservatet som följd av att åtgärder för insektsbekämpning inte vidtagits inom reservatet skall frågan om ersättning bedömas enligt skadeståndsrättsliga regler.

B Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt förpliktigas med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken att tåla visst intrång inom reservatet såsom

- 1 Utmärkning av reservatet, underhåll av vandringsleder och parkeringsplatser samt uppsättning av informationstavlor
- 2 Rövning, gallring, plockhuggning, restaurering av naturbetesmarker, uppsättning och underhåll av stängsel, slätter, betesdrift och annan skötsel enligt till beslutet hörande skötselplan.
- 3 Undersökningar av markslag, landskapselement, växt och djursamhällen samt arter.

C Föreskrifter med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt inom reservatet

Utöver vad som för övrigt gäller är det förbjudet att

- 1 skada växande eller döda, - stående eller ikullfallna, - träd och buskar, gräva upp växter, insamla mossor, lavar och vedsvampar
- 2 cykla eller rida på annat än härför markerade leder

Ovanstående föreskrifter utgör inget hinder mot de åtgärder som behövs för reservatets skötsel enligt fastställd skötselplan (bilaga 3).

Föreskrifterna utgör heller inget hinder mot åtgärder som krävs för normalt underhåll eller av vägar och ledningar/ledningsgator.

Föreskrifterna under punkten C gäller även fastighetsägare och innehavare av särskild rätt till fastighet när de inte utnyttjar sin rätt att bruka fastigheten.

SKÅL FÖR BESLUTET

Naturvärden

Säterdalen är ett lövskogsdominerat område med särskilt stora biologiska värden i insektfaunan, i lövskogsfioran och i fågellivet. Gråalskogen har många kvalitéter som annars finns i bestånd med längre skoglig historia såsom grova träd och död ved. Tillgången på död ved är en av de viktigaste faktorerna för många arters överlevnad. Säterdalens bildar gråalbestånd som kontinuerligt kan hålla riklig tillgång på död ved.

Området hyser habitatet *alluviala lövskogar som tidvis är översvämmade (91E0)* och *lövsumpskogar av fennoskandisk typ (9080)* samt arten *sötgräs (cinna latifolia)*. Dessa omfattas av EG:s art- och habitatdirektiv. Dessutom hyser området ett stort antal rödlistade* arter.

Ångs- och betesmarker betyder mycket för variationen och artrikedomen i området. Säterdalen hade förr ett betydligt öppnare landskap än idag. Vissa delar av området hävdas fortfarande, framför allt genom bete, men till en liten del även slätter. Det är viktigt att dessa marker hävdas även framgent. De marker som är i en tidig igenväxningsfas bör om det är möjligt restaureras.

Geologiska värden

Säterdalen är av nationellt geologiskt värde och en klassisk lokal inom svensk kvartärgeologi för studiet av aktiva erosionsprocesser. Ravinsystemet representerar geologiska processer i utveckling av landformer och karaktäristiska geomorfologiska särdrag. Lokalen har få motsvarigheter i Sverige och den är internationellt känd tack vare sin storlek och sina välutbildade former.

Värden för friluftslivet

Området är en naturskön och välbesökt plats och har således stor betydelse för det rörliga friluftslivet. Området har stor turistisk potential med tanke på sina biologiska och geologiska värden men även tack vare sin skönhet som varit föremål för beskrivningar i litteratur sedan långt tillbaka. Med ökat intresse för naturturism har Säterdalen stora möjligheter att locka fler besökare i framtiden under förutsättning att de skogliga och kulturella värdena säkerställs, samt att tillgängligheten utökas och informationen förbättras.

Riksintressen mm

Området är klassat som riksintresse för naturvård och friluftsliv enligt 3 kapitlet miljöbalken.

Skyddsform

De främsta hoten mot bevarandevärdena är skogsbruk i de delar som består av naturskogsartad lövskog, samt minskad skötsel och igenväxning av ängs och betesmarker i ravinsystemet. Vissa delar av området hävdas fortfarande främst genom bete, men trenden är vikande. När hävden upphör går igenväxningen snabbt vilket drabbar de arter som behöver solbelysta ängar.

För att säkerställa de bevarandevärden som beskrivits ovan krävs att lövskogen undantas från skogsbruksåtgärder samt att betesdrift och ängsbruk fortsätter. Bevarandet av de ovan beskrivna värdena är inte förenligt med rationellt skogsbruk.

Avvägning mellan allmänna och enskilda intressen

Det är ett angeläget allmänt intresse att området skyddas som naturreservat.

Vid avvägning enligt 7 kap 25§ miljöbalken har Länsstyrelsen funnit att föreskrifterna motsvarar behovet av skydd för att syftet skall uppnås.

Beslutet är förenligt med hushållningsbestämmelserna för mark och vattenområden enligt 3 kap. miljöbalken.

Skyddet av Säterdalens ravinsystem bidrar till att uppfylla det av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålet levande skogar.

ÄRENDETS HANDLÄGGNING

Frågan om Säterdalens långsiktiga skydd har utretts och diskuterats vid ett flertal tillfällen sedan början av 1920-talet. Sätters hembygdsförening anhöll 1956 om fridlysning av sydöstra delen av ravinkomplexet, efter det att Länsstyrelsen gått ut med en förfrågan beträffande Säterdalens skyddsvärde.

Länsstyrelsen beslutade 1968 om ett förordnande enligt dåvarande 19 § naturvårdslagen för att ge skydd åt landskapsbilden i hela ravinsystemet. De tillståndspliktiga åtgärderna omfattade täktverksamhet, uppförande av byggnad, schakt- och grävningsarbeten, tippning av schaktmassor, anordnande av upplag samt anläggning av och röjning för väg. Skogsbruk omfattades inte av förordnandet. 1969 anhöll Dalarnas Naturvårdsförening och södra Dalarnas Naturvänner om bildande av naturreservat av det område som omfattas av förordnandet.

Under 1980-talet gjordes en utredning som resulterade i en vandringsled i ravinsystemet för att underlätta för allmänheten att ta sig fram i området.

Ärendet väcktes på nytt 1996 då Naturvårdverket beslutat att omfördela resurser till sydliga objekt och då framförallt lövskogar med höga naturvärden. Säterdalen är utpekad som ett område med särskilt värdefull lövskog i en rapport över lövskogar som gjorts av naturvårdsverket 1999.

En stor del av fastighetsägarna har i sina yttranden påpekat att alltför mycket åkermark omfattas av reservatsförslaget. Länsstyrelsen har med anledning av detta minskat arealen åkermark. Det huvudsakliga skälet till att reservatet fortfarande omfattar åkermark är följande. Förordnandet från 1968, som täcker stor andel jordbruksmark, omfattar föreskrifter för att skydda landskapbild. Länsstyrelsen anser att föreskrifterna bör ligga kvar, men att det inte är lämpligt med två förordnanden för samma område. Förordnandet upphävs därför delvis i samband med reservatsbildningen och de föreskrifter som fanns i förordnandet lyfts i huvudsak över till reservatsbeslutet.

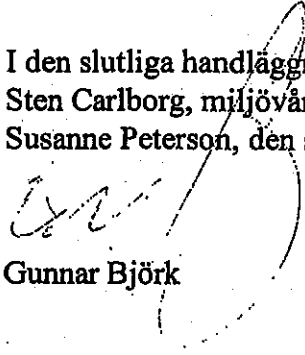
ÖVRIGT

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling och i enlighet med 27§ förordningen om områdesskydd.

Detta beslut kan överklagas till regeringen, Miljödepartementet, se blankett 6, bilaga 5.

Beslut i detta ärende har fattats av Länsstyrelsens styrelse. I beslutet deltog landshövding Gunnar Björk jämte ledamöterna Hans Andersson, Anki Roslien, Peter Hultqvist, Åke Johansson, Eva Kungsmark, Elisabeth Lindén Brandt, Lennart Sacrédeus, Roger Stål, Nicke Welin-Berger, Birgitta Örjas. Tjänstgörande suppleanter var Bengt Andersson, Ove Hagberg, Calle Morgården och Ann-Britt Åsebol.

I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Inger Eriksson, rättsenhetschef Sten Carlborg, miljövårdsdirektör Stig-Åke Svensson och miljöhandläggare Susanne Peterson, den sistnämnde föredragande.

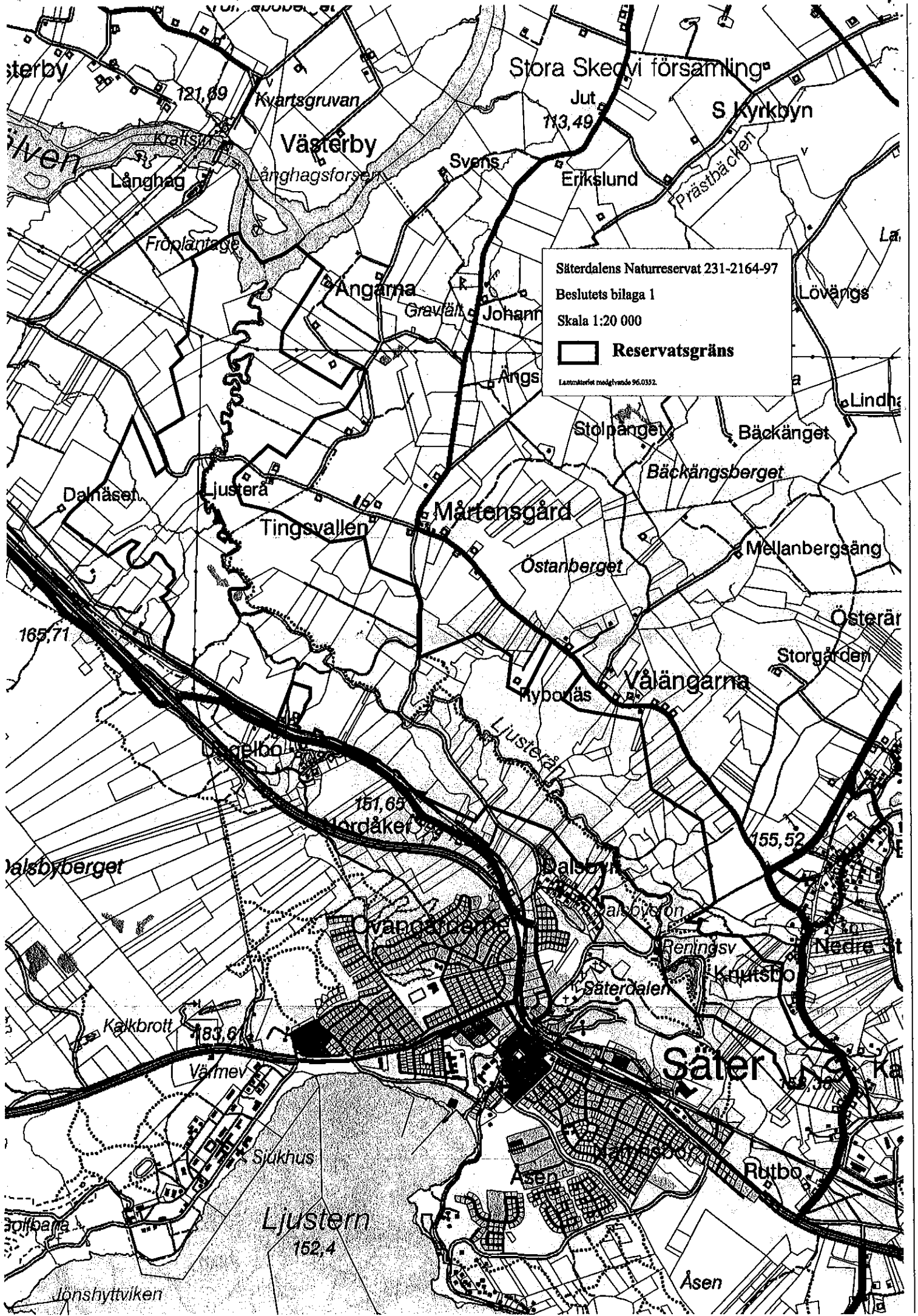

Gunnar Björk

Susanne Peterson

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Karta över område där beslut enligt 19 § naturvårdslagen upphör att gälla
3. Registeruppgifter
4. Skötselplan
5. Hur man överklagar, blankett 6

* *Rödlistade* arter är arter som är utsatta för olika risk att försvinna från Sverige. Dessa arter beskrivs i sk rödlistor, som innehåller information om deras huvudbiotop, länsvis utbredning och bedömd hotgrad dvs grad av sällsynthet och risk för utdöende.

Stora Skeevi församling

S kyrkbyn

Jul
113,49

Kvartsgruvan

Västärby

Svens

Erikslund

Prästbäcken

Långhagsforsen

Froplåtage

Angarna

Gravvälle Johan

Angs

Lövängs

Säterdalens Naturservat 231-2164-97

Beslutets bilaga 1

Skala 1:20 000

 Reservatsgräns

Länsmätarief medgivande 96.0352.

Stolpanget

Bäckänget

Dalnäsen

Ljusterå

Mårtensgård

Bäckängsberget

Tingsvallen

Östanberget

Mellanbergsäng

165,71

Österås

Storgården

Ryborås

Vålångarna

Lustervallen

151,65

Jordåker

155,52

Valsbyberget

Valsby

Värnberget

Valsbyron

Nedre st

Kalkbrott

183,61

Värnev

Reningsv

Knutst

Säterdalen

Säter

Sjukhus

Åsen

Rutbo

Ljustern

152,4

Åsen

Jönshyttviken

REGISTERUPPGIFTER

2000-11-09

231-1113-00

Namn:	Säterdalen
Kommun:	Mellan Säter och Dalälven efter Ljusteråns dalgång
Läge:	Norr om Säter.
Kartblad:	Ekonomiska kartan: 12F:87
Rubinkoordinater:	12F 8j 43 14
Fastigheter:	
Naturvårdsförvaltare:	Länsstyrelsen
Markägare:	Staten genom naturvårdsfonden, Sätters kommun, privat,
Areal:	541 ha
Naturtyper:	Lövskog 269 ha Barrskog 3,2 ha Myr 7,5 ha Jordbruksmark åker 216 ha betesmark 37,5 ha äng 0,5 ha
Natura 2000 habitat	91E0 269 ha 7140 7,5 ha
Natura 2000 kod	-
Landskapstyp:	Skog
Naturgeografisk region:	Skogslandskapet norr om norrlandsgränsen
Skyddsmotiv:	Skoglig
Skyddsföreskrifter:	Indispensabla: A1-5 Dispensabla A6-9
Skyddsföreskrifter produktiv skogsmark:	Begränsat

REGISTERUPPGIFTER

2000-11-09

231-1113-00

Befintliga anläggningar:	Enskilda väga korsar området Vandringsleder med rastplatser Parkeringsplatser
Planerade anläggningar:	-
Skötselplan:	Fastställd
Inventeringar mm:	Axelsson, Maximilian. 1856. <i>Säthersdalen och Siljan</i> . Bergqvist, E., 1986. <i>Svenska nip- och ravinlandskap</i> Bäcklin, Victor, 1923. <i>Säterdalen. Några intryck från ett hastigt besök sommaren 1922</i> . Ur Sveriges Natur, Årg. 14. Dalarnas Botaniska sällskap, 1999, Trollius No24 Hedin, victor 1890. <i>Säterdalen och Bispbergs klack</i> . I Svenska Turistföreningens årsskrift. de Laval, Georg. 1848. <i>Beskrifning öfver Säthers stad och socken</i> . Länsstyrelsen i Kopparbergs län, 1998. <i>Naturvårdsprogram för Kopparbergs län</i> Löfgren, L m.fl. 2000. <i>Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker</i> von Post, Lennart, 1938. <i>Säters dal</i> . Svenska turistföreningens små häften, Dalarna: 1. Sjörs, H. <i>Hagar och slåtterängar i södra Dalarna</i> , I Natur i Dalarna, 1949 Sjörs, H. <i>Om Dalarnas växtvärd</i> , Särtryck ur Dalarna ett vida berömt landskap, 1951

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET SÄTERDALEN

SYFTE MED SÄKERSTÄLLANDE OCH SKÖTSEL AV NATURRESERVATET

SYFTE

Syftet med naturreservatet ska vara att

- **bevara biologisk mångfald**
Säterdalens lövskogsdominerade ravinsystem med sin naturliga dynamik har stor variationsrikedom både vad gäller livsmiljöer och arter. Områdets flora och fauna är artrikt med bl.a. flera rödlistade arter*.
- **vårda och bevara värdefulla naturmiljöer**
Åker, ängs- och betesmarker i och närmast ravinsystemet ger Säterdalen stort värde för landskapsbilden. Området utgör en geologiskt intressant formation, vilken har stor betydelse för kännedomen om landets natur.
- **tillgodose behov av områden för friluftslivet**
Säterdalen är ett naturskönt och mycket välbesökt område. Det har en viktig funktion för kringboende och turistnäringen som tätortsnära rekreationsområde med ledsystem i ravinskogen.

Syftet ska nås genom att:

- värdefull lövskog skyddas mot skogsbruk och andra verksamheter som kan äventyra de livsmiljöer samt växt och djursamhällen som är knutna till lövskogen.
- planterade barrskogar ska avvecklas och ersättas med naturligt uppkomna skogar
- ängs- och betesmarker i ravinsystemet brukas och vårdas
- igenväxande ängs- och betesmarker restaureras och hävdas
- anordningar för friluftslivet förstärks och utvecklas

BESKRIVNING AV SKYDDSOBJEKTET

Administrativa data

(Se registeruppgifter)

Historisk och nuvarande markanvändning

Ljusterån har under lång tid använts för kraftändamål. Flera smedjor, hyttor och bruk har funnits i dalen. Bl.a. låg Sveriges första kopparmyntverk i Säterdalen. Rester av dammar och grunder finns ännu kvar, även efter många av de skvaltkvarnar som varit i bruk för länge sedan.

Längre tillbaka i tiden var själva ravinkomplexet i vissa delar mer öppet. Ravinbottnarna användes för åkerbruk och ravinslutningarna nyttjades för slätter och bete. Förfallna lador, igenväxande marker och stängselrester vittnar om att marken tidigare varit nyttjad som ängs och betesmark i mycket större utsträckning än idag. En inventering som gjorts av Gunnel och Hugo Sjörs under 1948 och 1950 visar på inslag av slättergynnade växter i områden som idag är helt skogbevuxna. Gamla fotografier och historiska kartöverlägg är ytterligare bevis för att ravinsystemet var öppnare förr. De allra flesta områden som brukades fram till i mitten på 1900-talet är idag helt igenväxta eller på väg att växa igen.

Ravinområdet har i sin helhet emellertid aldrig varit helt fritt från lövträd. Branta ravinslutningar har varit svåra att bruka även som lövskogstäkt och därför lämnats orörda. Gamla resedokument och annan äldre litteratur visar att vissa områden har varit mer eller mindre bevuxna med lövskog (se bilaga 1.)

Ravinskogen används idag främst som vedresurs. Ett fåtal ravinslutningar hävdas idag genom bete. Dessa är främst lokaliserade mellan Norddalen och Ljusterbro.

Ljusterån används som recipient till det reningsverk som ligger strax utanför reservatets sydvästra del.

Området kring ravinsystemet har varit jordbruksmark under mycket lång tid. Markerna brukas idag efter moderna metoder.

Säterdalens skönhet har varit föremål för reseskildringar och beskrivningar i litteratur sedan långt tillbaka. Vid slutet av 1800-talet var Säterdalen tillsammans med Siljansområdet Dalarnas mest besökta turistområde.

Biologiska och kulturhistoriska bevarandevärden

Större sammanhängande lövskogar är ovanligt i dessa delar av landet. Tack vare hög markfuktighet och instabila jordarter har granen inte kunnat konkurrera ut gråal, hägg och andra lövträd. Lövskogar ger i allmänhet upphov till jordmånar med lättillgängliga mikronäringsämnen som i sin tur

gynnar en rik örtflora. Säterdalen är inget undantag utan har en unik örtflora, med flera rödlistade och sällsynta arter.

Säterdalens ravinskog växer på högproduktiv mark. Skogen utvecklar snabbt många kvalitéer som annars finns i bestånd med längre skoglig historia. Gråalskogen har framför allt god kontinuitet på död ved, vilket är en bristvara i dagens brukade skogar. En stor mängd växter och djur, många rödlistade, är beroende av död ved under hela eller delar av livscykeln. Veden utnyttjas som föda, växtplats, boplats och skydd. Många av dessa arter är direkt knutna till död lövved.

Skogen är oerhört variabel med en mosaik av mikromiljöer som hyser en mängd sällsynta och rödlistade insektsarter. Dalens dynamik och skredande gynnar även en rad med sällsynta markskalbaggar. Vissa växter t.ex. springkorn och lundstjärnblomma är konkurrenssvaga och finns där ständigt ny mark blottläggs - i de aktiva ravinerna. Springkorn som är en karaktärsart för dalen är värdväxt för tre fjärilsarter. Säterdalen är av nationellt värde för dessa rödlistade monofaga mätarfjärilar som har sitt största utbredningsområde här.

Det har nämnts att delar av ravinkomplexet tidigare var ett öppnare landskap än i dag. Ravinbottnarna användes för åkerbruk och ravinslutningarna nyttjades för slätter och bete. I dag brukas de öppna markerna ovanför ravinerna främst som åkermark. Några av Åker, ängs- och betesmarker i och närmast ravinsystemet ger Säterdalen stort värde för landskapsbilden

Det finns flera arter av sällsynta och rödlistade arter av kärlväxter, svampar och insekter, då främst fjärilar i ravinsystemet. Majoriteten av dessa arter är knutna till lövskogsmiljön. Vissa uppgifter är gamla och det är tveksamt om de kan betraktas som aktuella, men de flesta fynd är säkra och återrapporteras återkommande till databanken över hotade arter. En sammanställning över funna arter redovisas i bilaga 2

Geologiska bevarandevärden

Säterdalen har mycket höga geologiska bevarandevärden. Det är en klassisk geologisk lokal för studiet av aktiva erosionsprocesser. Lokalen har få motsvarigheter i Sverige och den är internationellt känd tack vare sin storlek och sina välutbildade former.

Området, som är omgivet av jordbruksmark, sträcker sig efter Ljusteråns dalgång i Södra Dalarna. Ljusterån slingrar sig norrut i huvudravinsens botten mellan sjön Ljustern vid Säter och sitt utlopp i Dalälven. Huvudravinen är starkt förgrenad med ca 35 sidoraviner varav vissa är nedskurna mer än 40 meter under omgivande marker.

Varje år kommer ett stort antal studenter från universitet och högskolor för att studera ravinsystemet som geologisk bildning. Säterdalens ravinsystem är ett framstående exempel på ett område som särskilt väl visar landskapets geologiska processer och utveckling.

Intressen för allmänheten

För den svenska allmänheten torde Säterdalen vara den utan jämförelse mest kända ravinbildningen. Solvarboravinen har sedan långt tillbaka betraktats som sevärdhet. Själva Säterdalen och härmed har tydligen avsetts Ljusteråns djupa dal, från staden till sammanflödet med Hyttbäcken- omnämnes redan på 1700-talet för sina tilltalande och fantasieggande scenerier, så ovanliga för denna stadsdel. Omkring sekelskiftet började intresset för Säterdalen att växa. Den beskrevs på vers och prosa och ett uttryck för naturintresset var bildandet av "Dalsällskapet i Säter", som bl. a. lät trycka en detaljerad karta över dalen med dess förgreningar.

Säterdalen har mycket stort värde för friluftslivet som tätortsnära naturområde. Området har särskilt goda förutsättningar för positiva naturupplevelser och för natur- eller kulturstudier tack vare ett varierat landskap med höga naturkvalitéer, samt god tillgänglighet för allmänheten med avseende på närheten till Säter.

Området har stor turistisk potential med tanke på sina biologiska och geologiska och kulturhistoriska värden men även tack vare sin skönhet som varit föremål för beskrivningar i litteratur sedan långt tillbaka. Med ökat intresse för naturturism har Säterdalen stora möjligheter att locka fler besökare i framtiden under förutsättning att de skogliga och kulturella värdena säkerställs, samt att tillgängligheten utökas och informationen förbättras.

Prioriterade bevarandevärden

Den brukade marken i ravinsystemet ska prioriteras före restaurering av igenväxande mark. Skog med inriktning mot fri utveckling ska prioriteras före restaurering av jordbruksmark. Restaurering av jordbruksmark ska därför i första hand ske i områden där marken brukats i sen tid, dvs där spår av brukandet är tydliga och igenväxningen ännu inte gått så långt. Se skötselområden.

Referenser

- Axelsson, Maximilian. 1856. *Säthersdalen och Siljan*.
 Bergqvist, E., 1986. *Svenska nip- och ravinlandskap*
 Bäcklin, Victor, 1923. *Säterdalen. Några intryck från ett hastigt besök sommaren 1922*. Ur Sveriges Natur, Årg. 14.
 Dalarnas Botaniska sällskap, 1999, Trollius No24
 Hedin, Victor 1890. *Säterdalen och Bispbergs klack*. I Svenska Turistföreningens årsskrift.
 de Laval, Georg. 1848. *Beskrifning öfver Säthers stad och socken*.
 Länsstyrelsen i Kopparbergs län, 1998. *Naturvårdsprogram för Kopparbergs län*
 Löfgren, L. m.fl. 2000. *Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker*

von Post, Lennart, 1938. *Sätters dal*. Svenska turistföreningens små häften, Dalarna:1.

Sjörs, H. *Hagar och slätterängar i södra Dalarna*, I Natur i Dalarna, 1949

Sjörs, H. *Om Dalarnas växtvärd*, Särtryck ur Dalarna ett vida berömt landskap, 1951

SKÖTSELOMRÅDEN; MÅL OCH ÅTGÄRDER

Naturreseptatet utgörs av flera olika naturtyper där markanvändningen skiljer sig åt. Åker, betesmark, slättermark och skogsmark utgör de olika enheterna.

Skötselområde 1: Skog med fri utveckling, (SF) alt skog med begränsad skötsel i träd och buskskikt, (ST).

Beskrivning av området

Området utgörs av ca 240 ha gråaldominerad lövskog med inslag av barrträd.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Området utgörs av lövskog där barrträdsinslaget totalt inte får överstiga 30%.

Skötselmål och föreskrifter för skötseln:

Skogen ska domineras av lövträd. Vid behov får röjning, avverkning, ringbarkning eller annan åtgärd vidtas för att minska barrandelen. Delområdet är ej lämpligt att restaurera till jordbruksmark.

Skötselområde 2: Granbestånd med mer än 70% gran, (ST)

Beskrivning av området:

Området utgörs av planterad granskog eller bestånd där granandelen utgör mer än 70% av volymen.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Granbeståndet ska vara avvecklat. Området ska vara återställt till lövskog. När granbeståndet är avvecklat inkluderas det i skötselområde 1 och omfattas av dess kvalitetsmål mm.

Skötselmål och föreskrifter för skötseln:

Skogen avverkas, virke och avverkningsrester avlägsnas men området återplanteras ej med barrträd. Åtgärder i form av röjning och gallring mm skall utföras om så bedöms nödvändigt för att lövskog ska kunna etableras och utvecklas till livskraftigt bestånd.

Skötselområde 3: Ängsbruk, (Ä)*Beskrivning av området*

Ängen vid det s.k Almreservatet beskrevs 1949 av botanisten Hugo Sjörs i boken Natur i Dalarna. Almreservatet beskrevs som en löväng med yppig och artrik vegetation. I mitten av 1980-talet restaurerade Länsstyrelsen området. Ängen var då helt igenvuxen på grund av upphörd hävd. Den 30-åriga halvöppna alskogen avverkades, busk röjdes bort och marken brändes. Sedan dess har naturskyddsföreningen årligen slagit ängen med lie.

Grässvålen domineras idag av tuvtåtel och örtvegetationen är artfattig och inslaget av hävdgynnade örter är lågt. Skogsbrynen kring området domineras av alm.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Ängen ska vara ett exempel på forna tiders hävd. Målet är att inslaget hävdgynnade arter ska öka.

Skötsel mål och föreskrifter för skötseln:

Området ska hävdas med lie alternativt slåtterbalk. Slätter ska ske årligen efter 15 juli. Grässvålen domineras av tuvtåtel som bildat tuvor, vilket försvårar skörden. Tuvorna bör förhindras att växa till genom att skäras horisontellt. Skörden samlas in och bränns eller förs bort från området. Finns det möjlighet till efterbete vore detta fördelaktigt. För att etablera hävdgynnade gräsmarksarter kan frörikt ängshö från annan mark användas. Höet ska då spridas över ängen efter slåttern och sedan samlas in och föras bort. Artsammansättningen i ängshöet bör likna den ängsflora som Sjörs beskrivit från Säterdalen innan hävdkontinuiteten bröts

Skötselområde 4: Skog med betesdrift och skötsel av träd och buskskikt, (SB)*Beskrivning av området*

Området utgörs av 46 ha lövskog med mer eller mindre öppna ytor. Grässvålen är till större delen svagt utvecklade. Undervegetationen (framför allt sly) inte lika starkt utvecklade som i angränsande, ohävdade områden.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Gles lövskog med inslag av öppna ytor. Extensivt bete.

Skötsel mål och föreskrifter för skötseln:

Området hävdas med bete. Röjning och gallring är tillåten för förbättring av betet. Om markägaren ej själv kan ombesörja djurhållning har förvaltaren rätt att ordna djurhållare och förbättra betet enligt ovan.

Skötselområde 5: Skog eller igenväxande mark som kan tas i anspråk för bete (ST/NB/SB)

Beskrivning av området

Halvöppen mark under igenväxning samt partier bestående av lövskog med inslag av barrträd.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Alternativ 1 ST: Lövskog där barrträdsinslaget inte får överstiga 30%

Alternativ 2 NB/SB: Öppen till halvöppen naturbetesmark.

Skötselmål och föreskrifter för skötseln:

Alternativ 1: Skogen utvecklas fritt. Skogen kommer att domineras av alskog med inslag av andra lövträd. Det är inte troligt att granen kan få fäste. Vid behov kan röjning eller ringbarkning av gran bli aktuellt.

Alternativ 2: Marken tas i anspråk för bete. Området restaureras helt eller delvis, till exempel genom röjning och bränning. Därefter hävdas marken genom bete i halvöppen till öppen mark. Före restaurering ska samråd ske med länsstyrelsen och en restaureringsplan upprättas.

Skötselområde 6: Mark som kan tas i anspråk för bete alternativt slätter (SB/ST/NB/Ä)

Beskrivning av området

Området utgörs av öppen till halvöppen mark under igenväxning.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Alternativ 1 SB/NB/Ä: Öppen till halvöppen naturbetesmark alternativt öppen mark som slås årligen med syftet att hålla marken öppen till gagn för fågel- och insektsfauna.

Alternativ 2 ST: Lövskog där barrträdsinslaget inte får överstiga 30%

Skötselmål och föreskrifter för skötseln:

Alternativ 1: Området restaureras helt eller delvis till exempel genom röjning där så krävs. Därefter hävdas marken genom bete eller slätter, så att området förblir öppet. Före restaurering ska samråd ske med länsstyrelsen och en restaureringsplan upprättas.

Alternativ 2: Skogen utvecklas fritt. Skogen kommer att domineras av alskog med inslag av andra lövträd. Ej troligt att granen kan få fäste. Vid behov röjning eller ringbarkning av gran.

Skötselområde 7: Våtmark med fri utveckling, (VF)*Beskrivning av området*

Svartmyrarna är ett källpåverkat lövskogskärr vars centrala del är öppen. På myren växer det sällsynta och regionalt hotade halvgräset brunstarr (*Carex acutiformis*)

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Myrområdet finns kvar genom dess naturliga källpåverkan.

Skötselmål och föreskrifter för skötseln:

Våtmark vars centrala del förblir öppen. Området lämnas orört.

Skötselområde 8: Våtmark med fri utveckling, (VF)*Beskrivning av området*

Skötselområdet utgörs dels av ett område vid Ljusteråns mynning dels vid Näsåkerspussen öster om reningsverket. Områdena är öppna våtmarker som tidvis översvämmas av vattnet i Ljusterån.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Våtmarkernas utbredning påverkas av vattenståndsvariationen i Ljusterån.

Skötselmål och föreskrifter för skötseln:

Området lämnas utan åtgärder

Skötselområde 9: Jordbruksmark, (Å)*Beskrivning av området*

Markplatån ovanför ravinsystemet brukas idag enligt gängse jordbruksmetoder. Både betesdrift och spannmålsodling förekommer på åkrarna. Jordbruksmarken ger Säterdalens ravinsystem en vacker inramning och förstärker intrycket av den geologiska bildningen.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus:

Ett öppet landskap där åkrarna brukas.

Skötselmål och föreskrifter för skötseln:

Landskapet hålls öppet genom att åkrarna brukas.

Övrigt

Området vid hjulhus och stånggång det s.k. Kônsta

Se anläggningar

FRILUFTSLIV OCH TURISM

Syfte

Syftet med reservatet är också att underlätta allmänhetens tillträde till området. Säterdalen har till stora delar mycket branta sluttningar som gör området relativt svåråtkomligt för friluftsliv och turism. Samtidigt har Säterdalen stor turistisk potential med tanke på sina biologiska och geologiska värden men även tack vare sin skönhet som varit föremål för beskrivningar i litteratur sedan långt tillbaka. Med ökat intresse för naturturism har Säterdalen stora möjligheter att locka fler besökare i framtiden under förutsättning att befintliga naturvärden och kulturella värden säkerställs, samt att tillgängligheten utökas och informationen förbättras.

Restriktioner

Turismen får inte medföra slitage på de naturvärden som finns i området. Eftersom framkomligheten är begränsad i större delen av området kommer slitaget naturligt att vara begränsat till vandringsleder och övriga anläggningar.

Information

Cykelleder och ridvägar som är markerade på skötselkartan ska märkas ut i terrängen.

Vid samtliga parkeringsplatser finns informationstavlor om Säterdalen och Bispbergs klack. Dessa ska kompletteras med information om föreskrifter mm.

Informationsbroschyr över området ska tas fram.

Möjligheterna att anlägga en natur- och kulturstig med fasta skyltar i området bör undersökas och om möjligt genomföras.

Anläggningar

Tillgänglighet - Parkering

Det finns flera möjligheter att ta sig in i reservatet. Möjlighet till parkering finns på flera ställen. Dels vid folkparken som ligger i anslutning till reservatet dels vid Konsta. Dessutom finns ytterligare tre parkeringsplatser särskilt iordningställda för besökare som vill ta sig till reservatet enligt skötselkartan. Alla parkeringsplatser ligger i anslutning till vandringsleder. Ytterligare parkeringsplatser behövs ej.

Vägvisare och p-skyltar saknas. Förvaltaren ombesörjer skyltning.

Vandringsleder

I reservatet finns en vandringsled med trappor, broar och spänger. På grund av den rörliga marken är leden tillsyns- och underhållskrävande. Leden ska vara tydligt markerad och vägvisare ska finnas utefter leden. Efter ras kan leden behöva dras om i ny sträckning. Under sommaren ska leden hållas fri från högväxande vegetation.

Eldplatser

Särskild eldplats bör ställas i ordning i det s.k. almreservatet (skötselområde 3).

Området vid hjulhus och stånggång, det s.k. Kónsta

Säters kommun har ansvaret för skötsel och underhåll av anläggningen i sin helhet. Huggning kan tillåtas för att förhindra att nedfallande träd förstör anläggningen.

Utställningar

Under förutsättning att reservatsföreskrifterna följs finns inte något hinder för genomförande av konstutställningar i dalen. Permanenta eller fleråriga utställningar bör dock undvikas, då detta inte motsvarar syftet med reservatet.

TILLSYN, DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING**Årlig dokumentation av skötselåtgärder**

Alla skötselåtgärder ska dokumenteras. Vid restaurering ska anteckningar göras om utförda åtgärder och eventuella överenskommelser.

Uppföljning av sköselmål

Uppföljning av sköselmål utförs av förvaltaren om inget annat är överenskommet.

Uppföljning av kvalitetsmål

Uppföljning utförs av Länsstyrelsen inom ramen för uppföljning av skyddad natur*.

Uppföljning av kostnader

Görs årligen av den som ansvarar för skötseln. Avrapportering sker årligen till Länsstyrelsen.

* Nationellt utvecklingsprojekt pågår för uppföljning av värdefull natur. Projektets syfte är att fastställa strategi och metoder som gör det möjligt att bedriva operativ uppföljning av tillståndet i särskilt värdefull natur. Vid den regionala dimensioneringen av denna verksamhet kommer centrala rekommendationer att beaktas.

Äldre markanvändning i Säterdalen

—vad säger den äldre litteraturen?

- *Hülphers, Abraham, 1757.*

Dagbok öfwer en Resa igenom de, under Stora Kopparbergs Höfdingdöme lydande Lähn och Dalarne år 1757 af Abr. Hülphers.

”Jordmon på slätterna här i Soknen består af en fin sand, ty flyter den med minsta watn, hwaraf förosakas de så kallade mjälgor eller utskärningar til några famnars djup, som få ett wackert utseende, när gräs och träd wäxa i kanterna. Emellan Sätters stad och Tuna äro många sådana djupa dalar, Hwaraf den wägen är beswärlig med wagn.”

- *Roman, C.G., 1759.*

Sätters stad och sochn med dess tillhörigheter år 1759 upptecknade av C:G:R.

Ehuru denna ort å söder, öster och wäster ej vidare meddelar sina Inwånare någon behagelighet, än att den är uppfyllt med Bärghklintar, Skogstrackter och sjöar, hwaribland de hafwa sina Betesmarcker, täckter och åkerstycken, så ärsätter dock norra Kanten hwad som fattas på de öfriga ställen. Ty där finnas alt för munga löfrika dällder, emellan hwilcka de hafwa sina nöjsamma gångstigar och kjörwägar, behageliga slätmarcker och ljufliga skogspareker med kringflytande bäckar och strömmar, som gjöra denna ort, besynnerligen om sommartiden, så täck och angenäm, samt lustbar för ögonen, att des like på nogot ställe inom vårt Rike näppeligen gifwes. Och hafwa munga främmande som under sin igenomresa tagit sådant i närmare ögonsickte, det samma äfwen måst bekänna.”

- *de Laval, Georg. 1848.*

Beskrifning öfver Sätters stad och socken.

”Genom Socknen går i öster och vester flera djupa dalar, af hvilka en följer vestra Bispbergs klack och går in i Hedemora Socken, är beväxt med barrskog och har ett vildt utseende. Deremot är den så kallade Sätters dalen, med sine hundratals utgreningar namnkunnig för sin skönhet, och en promenad genom densamma är verkligen under den vackra årstiden arkadisk. Denna dal har blifvit bildad genom utskärningar i den djupa och fina sand, hwaraf trakten består. De skarpt sluttande sidorne äro beväxta med löf- och barrskog, och i dalbottenne frodas ett ymnigt gräs. De flesta af södra Provincernes allmäna växter, äfvensom flere sällsynta träffas här.”

- *Axelsson, Maximilian. 1856.*

Sättersdalen och Siljan.

”...mötte vi en dald, som, lik en kil, gick ända inemot vägskillnaden och, omgärdad af buskar och unga löfträd, ej tillät blicken att gå ned i dess innandöme. Den såg, i få ord sagdt, ganska vanlig ut, och huru förvånad blef jag icke därför, när den ena af damerna gjorde mig uppmärksam på, att vi här hade den så mycket omtalade *Särhersdalen!* Vår väg

följde nu denna troget ända till staden; men lika litet begrepp om dalens inre finge vi ändå; ty af all dess herrlighet kunde vi ej upptäcka mer än de löfpartier, hvilka endast insvepte den i ett ännu hemlighetsfullare dunkel. --- På stadens nordöstra sida och utefter hela dess längd går den vidtberytade Sättersdalen, från hvilken här och der en liten bugt eller vik skjuter upp emot gårdarne. I en af dessa vikar gingo, eller rättare sprungovi ned, ty här var så brant att det föll sig svårt att gå sakta. Gräset å denna sluttning vexte flerstädes så högt, att det stod oss midt på benet, och att en sådan ängsmatta äfven var rikt inväfd med blomster, säger sig sjelf. Så gick vår färd mellan yfviga buskar och smärta löfträd, till dess vi vid brantens slut, anträffade öppnare platser utefter den lilla Sättersån. --- Marken är härnere merendels så jemn, som en exercisplats, och hvilken af de bugtande sandgångarne, man der vill beträda, är en den angenämaste promenad. --- På alla håll synes förtjusande trädgrupper, öfverallt är der blomsterdoft och fogelsång. Sjelfva dalens väggar, som kanske uppstiga till 150 fots höjd, stå merändels alldeles öfvervexta med buskar och träd och ha ofta ofvantill en garnering af yfviga hängbjörkar och granar. --- Ju längre man aflägsnar sig ifrån staden, desto tätare står löfskogen i daldjupet, derifrån äfven en mängd sidodalar utgå i olika direktioner.

Många af dessa skola ej vara bredare än att man, gående på dalbotten, kan samtidigt vidröra de tvärbranta sluttningarne å ömse sidor, medan man högt öfver sitt hufvud ser lummiga träd sträcka sina grenar öfver djupet, så att de i det närmaste bilda ett naturligt tak deröfver eller åtminstone göra den ljusaste dag till skymning. --- Stundom vin och stundom vatten. Från den förtjusande Sättersnejden kommo vi, vid Solfvarbo qvarn, till en trakt, der den grå ljungheden förgäfves sökte briljera med sina här och der kringpridda buskar. Der såg ändå naket och enformigt ut, och det enda, som gaf någon relief åt detta stycke landskap, var de föga upphöjda bergen långt borta vid horisonten. När ma länge skådat endast de blidare dragen i af naturens anlete, kan det emellertid vara välgörande nog, att äfven få se hennes fysiologi i dess bistra skick...

• *Hedin, victor 1890.*

Säterdalen och Bispbergs klack. I Svenska Turistföreningens årsskrift.

"Men vi lemna staden. Ett stenkast blott i nordost och vi följa en af de vanliga nedgångsvägarne, »stora vägen», ledande från landsvägen ned till dalen. Utför en småningom sluttande bred gångstig ledes vandraren allt djupare nedåt, på bägge sidor omgifven af den yppigaste växtlighet af träd och gräsmattor, stundom under ett tak af lummiga häggar och alar, tilldess utsigten vidgas och det öfverraskade ögat plötsligt möter den storartade anblick, som jag ville påstå att man endast här får skåda. --- och man tänker sig vidare dessa väggar tapetserade af en slösande natur med en ogenomtränglig väfnad af löfträd och buskager i ljusgrön färgton omvexlande med den djupare grönska, som allvarliga granpartier här och der komma åstad. --- Bland dessa utgreningar vilja vi särskildt framhålla *Filosofiska gången* och *Suckarnes allé*, den senare utgörande en af vägarne genom dalen till Bispbergs klack. En vandring i dessa genom en hart när tropisk växtlighet af gigantiska ormbunkar och slingrande vildhumle under ett skuggrikt tak af träd och grenar, nästan tunnelformade svalkande gångstigar på botten av tvänne brant nedstupande omkr. 25 meter höga dalbackar verkar på den tjuste vandraren som en promenad under tropikernas lianer och jätteormbunkar. Och detta finnes dock här i vårt ultiima Thule, i vårt gamla karga Dalom!

--- Vill man skåda Säterdalen från dess mest storslagna och imposanta sida, sker detta från den s. k. *Utsikten*, en i norr på högsta krönet uppbyggd inhägnad plattform... Man har nu under och framför sig ett ofantligt löfhaf, till höger vattenfallens silfverkaskader... Inför denna storartade tafla af naturens egen mästartehand häpnar äfven ett i vanliga fall för naturskönheter mindre tillgängligt sinne. Också har man hört mången, som förr och med skäl gripits af Schweiz' och Tyrolens mäktiga scenerier från denna plats med Sätters underfulla dal vid sina fötter med hänryckning utropa: »någonting så skönt har jag aldrig skådat!» Och förvisso känner man sig här frestad att som entusiasten Thorild gjorde vid ett likartadt tillfälle, öppna sina armar, kasta sig ned i det tjusande djupet och utropa: »O, natur! Mottag din son i din moderliga famn!» - ett tilltag, hvarifrån vi dock nödgas allvarligt afråda en och hvar, som eventuellt skulle vilja kläda dessa ord i handling."

• *Ödman, N.P., 1890.*

Från svenska småstäder och svensk landsbygd.

"...vi vandrade utför en brant backe ned i en vacker löfrik dalgång med den saftigaste gräsmatta och sågo gångstigen förlora sig uppför en lika lummig brant på andra sidan. --- Och så knogade vi uppför gångstigen och kommo upp på en jämn odlad platå som begränsades på andra sidan af en tät rad af löfträd. --- vandra ett stycke längs den lummiga raden av träd, som bildade liksom en ogenomtränglig vägg af tätt löfverk, tills vi kommo till en liten uthuggning, där han förde oss ut på ett slags balkong eller plattform med säten och ledstänger - och här låg den vackra Säterdalen under oss. Det var en syn af öfverraskande skönhet. Närmast under våra fötter och längs hela sidan till höger och vänster sträckte sig utför branten, ja neddök nästan lodrätt i det yppigaste svall av trädkronor ända till bottnen af dalen - af marken syntes i detta löfsvall ej ett spår, den trädde först fram där nere i djupet i form af saftigt gröna gräsmattor, som där utbredde sig så långt ögat kunde se genomdalgångens skuggor längs den lilla forsande bäcken i midten; och den ljusare grönskan af dessa gräsmattor afbröts här och där af mörka klungor af träd, och små gångstigar korsade hvarandra där nere och försvunno i trädmassornas dunkla gömslen eller slingrade sig under de gröna hvalfven uppåt branten midt emot; och på denna brant mötte ögat åter samma mjuka vågor af trädkronor i försommarens vackraste grönska, utbredande sig ogenomträngligt för ögat ända upp till den höga kanten där uppe. Och där borta till höger, där dalen tyckes afbruten af en lika lummig brant, skönjde vi högt uppe bland träden liksom ett skinande silfverband. Det var ett vattenfall och bruset af detta ljud som en skön, ackompanjerande musik till den vackra taflan."

• *Weber, D., 1902.*

Ett par veckor i Säter och dess omgivningar. Ur svenska turistföreningens årsskrift.

"...Jag kom dock denna gång ej längre än till dalens öfre dalen. Där var trångt, fuktigt, snårigt och, som jag tyckte, tämligen ovårdadt. ... utsträckte då vandringen till den nedre, mera öppna delen af dalen. ... den yppiga växtligheten, den sakta framrinnande ån, de härliga gräsmattorna, vällukten från markens blommor och trädens kronor - allt var i högsta grad tilltalande. ... Ett par kilometer öster om staden gör nämligen ån en skarp krök mot nordväst och fortlöter sedan, fast med otaliga bukter, hufvudsakligen i denna riktning,

till dess hon, efter inemot $\frac{3}{4}$ mils lopp, faller ut i Dalälven. --- Högre än i Säterdalen resa sig niporna här å ömse sidor om ån, än höljda av en af en yppig trädvegetation, än prunkande af doftande, mångfärgade gräsmattor - det var i slutet af juli som jag företog min vandring - och i midten slingrade sig ån omslutande där och hvar en holme, fylld af markblommor och gråalssnår, där vildhumlen slingrade sina behagfulla rankor kring grenarna."

- *Sernander, Rutger, 1931.*

Säterdalen. Föredrag vid Sätters Hembygdsförenings opinionsmöte i Säter den 15 februari 1931.

"Där nere i dalens djup rinner Ljusterån fram i slingrande serpentiner mellan branta av ljus mjuna och sand uppbyggda stränder, där de vitstammiga björkarna resa sig till hisnande höjd och där granen sätter årsringar så breda som kanske aldrig på något annat ställe i vårt land."

- *Bäcklin, Victor, 1923.*

Säterdalen. Några intryck från ett hastigt besök sommaren 1922. Ur Sveriges Natur, Årg. 14.

"I hela dalgången, men framför allt på dennas branta sidor, finnes den yppigaste vegetation av träd och buskar. Där frodas bl. a. Björk, lönn, rönn, al, asp, hägg och gran samt av buskar hassel, hallon och möjligen några flera. Undervegetationen utgöres för övrigt av saftiga örter med blommor blommor, som prunka i alla färger och lysa upp marken. Där växa hela fält av älggräs (*Spiræa ulmaria*), av mjölke (*Epilobium angustifolium*) och av skogskovallen (*Melampyrum silvaticum*) m. fl. Där höjer sig den stolta brudborsten (*Cirsium heterophyllum*); där finner man den mera anspråkslösa flenörten (*Scrophularia nodosa*), den prydliga stinksyskan (*Stachys silvatica*) och till omväxling dekorativa ormbunksgrupper och frodigt gräs, däribland hundäxing (*Dactylis glomerata*). I busksnåren sticka fram springkornet (*Impatiens Noli tangere*) med sina gula blommor, rödblåran (*Melandrium rubrum*), nejlikroten (*Geum urbanum*), den ljusblå rapunkelklockan (*Campanula rapunculoides*), ormbär (*Paris quadrifolia*), ekorrbar (*Majanthemum bifolium*), liljekonvaljen (*Convallaria majalis*) m. fl. Enligt professor R. SERNANDER skall här under våren på sankmarken utmed källådrorna förekomma hela mattor av den underbara gullpudran (*Chrysplenium alternifolium*) ... Att en del av marken måst tagas i anspråk för jordbruksändamål, är visserligen att beklaga, men bör man å andra sidan finna helt naturligt."

- *von Post, Lennart, 1938.*

Sätters dal. Svenska turistföreningens små häften, Dalarna:1.

"...vandra ett en knapp kilometer efter Faluvägenn åt nordväst från Säter, ett stycke förbi lادلängan på höger hand strax bortom begravningsplatsen. Där bör han ställa sig ett stycke ut på gärdesvägen och se mot öster. --- Genom åkervidden slingra band av lummiga trädkronor. Men man ser bara topparna av träden. --- Vi ta Forsstigen. ... Halvvägs ned

till trappan till kraftstationen ... Just där vi stå, se vi ett präktigt besånd av Equisetum hiemale, det vintergröna »skavgräset», vars sträva stammar förr i hemslöjden brukades som sandpapper. Snart möter oss den ena efter den andra av Sätters dals karaktärsväxter: Den ståtliga stinknässlän (Stachys silvatica), lätt att skilja från de riktiga nässlorna genom sina röda blommor, lundstjärnan (Stellaria nemorum), liljekonvaljen, vendelroten (Valeriana officinalis) med dess vitskära blomknippen, älggräset (Spiræa ulmaria), den sirliga skogsfräken, allehanda ormbunkar m. m., m. m. **Det är snår av hallon, olvon och måbär, och skogen står tät och hög av al, björk, hägg, asp och lönn.** ... När vi kommit uppför den lilla trappan på stigen, ha vi kraftverket och dess sprängningar bakom oss. ... Och just där de präktiga granarna börjar stå täta kring stigen, böra vi spana efter en av Sätters dal mera »rara» växter, vildhumlen, som klänger i träden och buskarna som urskogslianer

--- fortsätta inåt Filosofiska gången... Ravinen blir grundare och grundare och trängre och trängre. Träd luta ut över den, eller ligga helt nedfallna. Snart gå vi i en riktig hålväg. Men så öppnar sig lövvalvet över oss. Ravinkanten tecknar sig direkt mot skyn. Efter ytterligare några steg stå vi på slätten ovanför dalen med dess åker och äng och med ravinkanterna framträdande som de skogsbryn, vi sågo från Faluvägen---Efter ett par hundra meter komma vi till »Utsikten». ... vi fortsätta ännu ett stycke här uppe längs dalkanten.

Stigen lämnar snart de öppna fälten för att fortsätta i skog. Det är björkskog med riklig lönn och asp och enstaka praktgranar, troligen en rest av den skog, som en gång klätt hela den vilda dalslätten och i vilken bygden brutits.

--- Vägen slutar vid en öppen slätteräng, på vars andra sida vi se några gråmalade dammluckor... Nu ligger här en liten kraftstation dit Ljusteråns vatten ledes genom en trätrumma. Men kraftstationens föregångare var »Sätters Konsten»...

--- står en STF-skylt med påskriften »Suckarnas allé». Den visa oss tillbaka till Sätters dal. Ett par hundra meter framför oss se vi brynet av skogen nere i denna ravin. Nedanför trappan vid ravinspetsen börjar den nu välbekanta hålvägen. Slänterna äro klädda med mattor av harsyra. Men i den täta, höga skogen märks det liksom en viss ordning. Många stammar luta ut över ravinen, och här och där de stå i kors över den. Det är tydligt, att det är en orolig mark, som träden äro rotade i. Långa stycken fattas också undre delen av ravinväggen, så att trädrötterna hänga som fransar i tomma luften. ... ravinslänterna gå mer och mer isär, ju längre nedåt dalen vi komma. Den flata bottensulan blir bredare och bredare och när vi se ravinmynningen öppna sig mot Näsåkerspussens sävfält och starrängar, är det en bred slättermark, som bildar ravinbotten. Denna fortsätter utanför dalens mynning."

Lista över hotade, karakteristiska eller av andra skäl intressanta arter, med förekomst i Säterdalens ravinsystem

4 april 2001

Kärlväxter:

Karaktärsarter:

strutbräken	rödblära	stinksyska	skogstry
lundarv	vitsippa	trolldruva	måbär
gullpudra	gråal	skogsvinbär	

Mindre vanliga arter, vilka är tämligen spridda i ravinsystemet:

sötgräs (3)	hässlebrodd
storgröe (4)	alm
humle	lönn

Arter som tidigare uppgivits för området, men troligen är utgångna på dessa lokaler:

ormtunga, Norrdalen ca 1900.

källgräs (4), "Säters dal", 1893 =Norrdalen ca 1900?.

sminkrot (4), Norrdalen i sydslutningen strax V om vägen, N om ån 1941, 1956

Sördalen, 1960

vildlin, Norrdalsängen 1949

plattsäv (Regional), Tingsvallen i ravinbotten ca 1920-t.

ängsgentiana (4), "Säters dal", ca 1900.

Norrdalen, ca 1910-t.

nässelklocka (Regional), nära staden vid "Kvarnfallet", kanten av stig, enstaka 1940.

Knutsbodalen, fåtalig 1937

Tingsvallen, några ex 1956.

lundstarr (Regional), Tingsvallen, rikligt ca 1910-t.

sanddraba (4), På höjderna vid norra nedgången till Säters dal, ca 1900.

vårlok (Regional), Dalkanten nära Nordåker, 1943.

skuggviol (4), Säters dal, ca 1840, 1910-t., -från Nämnsbo till Norrdalen, 1870-t, ca 1910-t.

"Solvarbo" 1880-t., i flera av älvravinerna, 1950.

- **äkta vallört (Regional)**

Folkparken vid teaterslänten; halvöppen ravinslänt/gräsmattkant.

Väggkanten vid nedfarten till reningsverket

- **nässelsnärja (4)**

Långhag, vid gammal bosättning nedanför tallplantaget. På bl a vinbärsbuskar.

- **sanddraba (4)**

Teaterslänten; Markblottor i sydvänd öppen mjälsslutning, några 10-tal ex. Hotas av tilltagande igenväxning.

- **hassel**

Mellan Långhag och åmynningen. Flera grupper i anslutning till källa.

- **trådklubbsvamp**
Nämnsbodalen, V om åkern N om järnvägen. Rikligt. hösten 1995.
- **pipklubbsvamp**
Solvarboravinen, november 1996.
- **kandelabersvamp (4)**
Nämnsboravinen längs Getryggsstigen. På ≥ 3 asplågor i övre delarna av slutningarna. 1995 & 1996.
- **rostticka (f d riks-4)**
Norrdalen ovanför ängen, på almlågor. 1991 & 1995.
Nämnsboravinen längs Getryggsstigen, på odefinierad lövlåga. hösten 1995.
- *Ceriporiopsis resinascens*
Nämnsboravinen längs Getryggsstigen. På gråalslåga. november 1996.
- Vitskaftad svartspik

Insekter:

Äldre fynd med osäker status (troligen ej eftersökta):

svävflugelik dagsvärmare (4), ("Solvarbo" 1935) -I ravinsystemet?

brun gräsfjäril (4), ("Solvarbo" 1937) -I ravinsystemet?

hjärtfläckig fallbagge (4); (bladbagge på blad av olika lövbuskar) "Säterdalen" 1890.

brun gräsfjäril (4), "Säterdalen" 1935.

Stenocorus meridianus (Regional); (långhorning i döda basala delar av lövträd) Ljusterbro 1948.

Stenus fossulatus (4), "Ravinerna vid Solvarbo" 1949.

rotstreckad älvvärmare (3); (I fuktig skogs-/buskmark med al eller vide), Norrdalen 1955.

"Av insekter finns många sydliga arter t. ex. den vackra skinnbaggen *Phytocoris sexguttatus*,

klosländan *Panorpa cognata*, biet *Andrena ovina* och harkranken *Tipula pabulina*.

I de närliggande ravinerna i Gustafs har bl. a. påträffats *Chilopora rubicunda* och

Trogophloeus gracilis."

Ströberg, Björn, 1972. I Sätters sköna dal. Ur Svenska turistföreningens årsskrift 72.

- **springkornfältvärmare (4)**; (bunden till springkorn)
Norrdalen 1970-talet.
- **gulryggad fältvärmare (4)**; (bunden till springkorn)
Norrdalen 1988.
- **nätådrig parkvärmare (4)**; (bunden till springkorn)
Norrdalen ("modern tid").
- *Orchesia minor* (Regional); (brunbagge i vitrötad ved, främst i grenar av lövträd)
Norrdalen (Bengt Ehnström).
- *Stenostola dubia* (Regional); ((långhorning i döda grenar av olika lövträd)
Norrdalen 1979 (Bengt Ehnström).
falksnyltmal

- **nässelklocka** (Regional)
Folkparken, på slutningen av "Getryggen" längs vägen mot Fäboden; Tämligen riklig.
- **brunstarr** (Regional)
Svartmyrorna på åns västsida; I källpåverkat lövskogskärr, ett par 100 m².
- **lundbräken** (Regional)
Mellan Norddalen och Ljusterbro; Fuktig mark i ravinbotten.
- **tagelstarr** (Regional)
Mellan Norddalen och Ljusterbro; Fuktiga partier i ravinbotten.
- **hässlöklocka** (Regional)
Norrm om Norddalen längs leden. Två närliggande bestånd.
Norrdalen på ängen.
Ö om Solvarbo, nära stranden av Hyttbäcken.
- **desmeknopp**
N om Ljusterbro; I ravinslutningarna, gärna under gran!
- **smånunneört** (Regional)
Tingsvallenravinen; Betad ravin med glesare lövskog. Riklig.
SO Ljusterbro i de övre delarna av ravinslutningarna. Tämligen riklig.
- **svalört** (Regional)
Vålängsravinen 1; Massförekomst i betsmarkens övre öppna del.
Enstaka spridda plantor längs leden mellan Norddalen och Ljusterbro. Under spridning.
- **skugviol** (4)
N om Ljusterbro i ravinslutningarna.
- **bäckveronika**
Mellan Norddalsbron och ängen; Fuktig mark i anslutning till ån. T.rikl.
- **vårlök** (Regional)
N om Ljusterbro; I betesmarken. Riklig.
- **råttsvans**
Vålängsravinen 1, i betesmarken (markblottor).
- **plattsäv** (Regional)
N om Norddalen på solexponerad fuktig körväg längs leden. Ca 2x10 m.
Ljusterbro, ca 50 m SV om bron. I betesmark. Ca 30 strån 1989.

S v a m p a r :

Spridd i ravinsystemet:

Scharlakansvårskål (4)

Tidigare känd från området, men troligen försvunnen från lokalen:

olivjordtunga (4). Landtungan Ö om Näsåkerspussen, 1960.

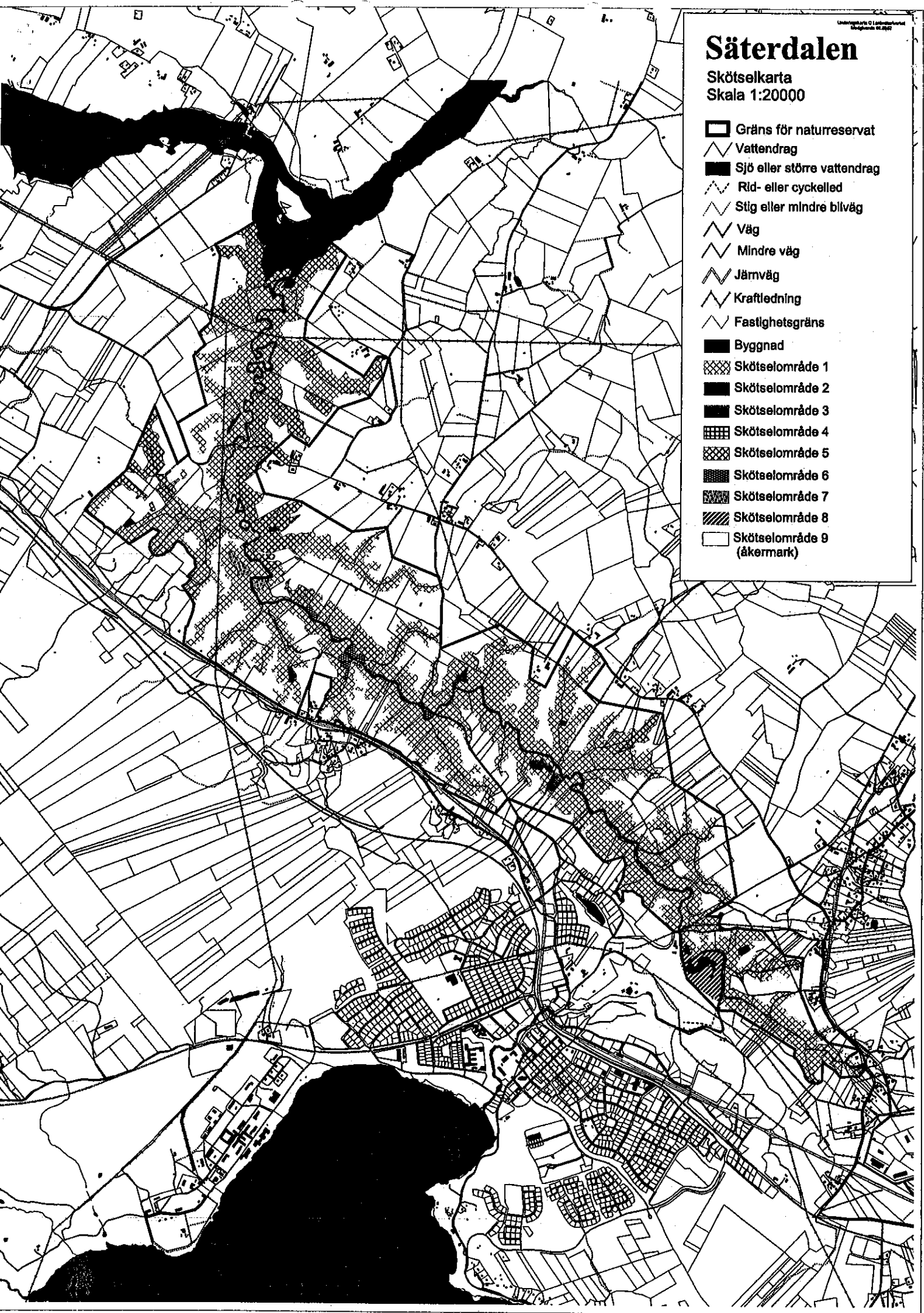
- **älvkragskivling**

Norrdalen vid bron. Vägkant/åstrand/alskog. 29 maj 1995.

Säterdalen

Skötselkarta
Skala 1:20000

- Gräns för naturreservat
- Vattendrag
- Sjö eller större vattendrag
- Rid- eller cyckelled
- Stig eller mindre bilväg
- Väg
- Mindre väg
- Järnväg
- Kraftledning
- Fastighetsgräns
- Byggnad
- Skötselområde 1
- Skötselområde 2
- Skötselområde 3
- Skötselområde 4
- Skötselområde 5
- Skötselområde 6
- Skötselområde 7
- Skötselområde 8
- Skötselområde 9 (åkermark)

Fåglar:

Karaktärsarter:

mindre hackspett (4)
rosenfink
härmsångare

Besökare:

mindre flugsnappare
kungsfiskare
sommargylling
flodsångare
vitryggig hackspett

- **stenknäck (4)**
Norrdalsängen
- **stjärtmes (Reg-4)**
Mellan Långhag och åmynningen (Obs. vid bo 1995).
Norrdalen med omnejd (flertal observationer).
- **forsärla**
Folkparken vid utedansbanan.
Reningsverket.
Norrdalen vid gamla kvarnen.
S om Solvarbro vid gamla stenbron.
Ljusterbro?
- **strömstare**
Åtminstone i folkparksdelen, men troligen i flertalet av forssträckorna (jämför forsärla).
Även övervintrare.

Övrigt:

- **buskmus(3)**
Norrdalsängen.
- **hasselsnok (4)**
Teaterslätten 1960.
- **mindre vattensalamander**
Norrdalen, fuktig mark i anslutning till ängen.
- **nors**
Ljusterån.
- **skriftlav**
Norra nedfartsvägen mot folkparken från gruvplan. På slät albark.
- **asphättemossa**